

УДК 130.2:745+655(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2024.34.52>

ХУДОЖНЬО-КОМУНІКАТИВНІ ВЛАСТИВОСТІ СУЧАСНОЇ ІЛЮСТРАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ГРАФІКИ

Чупріна Наталія Владиславівна¹, Слітюк Олена Олександрівна²,
Васильєва Олена Сергіївна³, Лаврусенко Сергій Петрович⁴

¹ доктор мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри мистецтва та дизайну костюма,
Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, Україна,
e-mail: chouprina@ukr.net, orcid: 0000-0002-5209-3400

² кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри мультимедійного дизайну,
Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, Україна,
e-mail: elena1200elena@gmail.com, orcid: 0000-0001-9058-9979

³ кандидат технічних наук, доцент,
завідувач кафедри мультимедійного дизайну,
Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, Україна,
e-mail: vasileva.os@kntd.edu.ua, orcid: 0000-0002-9275-0591

⁴ асистент кафедри мультимедійного дизайну,
Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, Україна,
e-mail: lavrik_creative@icloud.com, orcid: 0009-0003-8064-7567

Анотація. Мета. Формування концепції дизайн-проекування ілюстрованого видання художнього твору, як засобу візуально-естетичної комунікації, через дослідження впливу історичного розвитку оформлення поліграфічних видань на сучасний дизайн в межах українського книжкового ринку.

Методологія. Було застосовано: системний аналіз для визначення місця сучасного дизайну книги в історичному контексті розвитку українського дизайну; контекстуальний аналіз для визначення взаємозв'язку сучасного книжкового дизайну з соціокультурним кліматом та економічною ситуацією України; аналіз та узагальнення існуючих наукових праць на схожу тематику; описово-дослідницький метод для аналізу споріднених творів мистецтва.

Результати. У процесі дослідження було проаналізовано загальний історичний розвиток оформлення української книги ХХ та ХХІ сторічч (з зосередженням на кінці ХХ – початку ХХІ), економічні та соціальні чинники, які вплинули на книжковий дизайн; була узагальнена інформація попередніх досліджень; досліджено художньо-комунікативні властивості сучасної ілюстрації; виділені критерії передпроектного дослідження, на які варто звернути увагу при дизайн-проекуванні ілюстрованого видання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у визначенні принципів дизайн-проекування книжкового видання, що включає в себе вивчення історичного, соціального, культурного та економічного контексту та врахування художньо-комунікативних властивостей сучасної ілюстрації.

Практична значущість. Дослідження може сприйматися певними методологічними вказівками щодо всебічного підходу до дизайну та верстки ілюстрованого видання через призму історично-культурного розвитку.

Ключові слова: книжкова ілюстрація, комунікація, оформлення книги, художньо-комунікативний засіб, поліграфічне видання, візуалізація художнього твору.

ВСТУП

Сьогодні у книжковій галузі помітно зріс інтерес до випуску видань ілюстрованої художньої літератури. Сучасна ілюстрація вже давно виступає не як просто краса, а як засіб комунікації, засіб розпізнавання та розкриття тексту з різних сторін. Дизайнер-ілюстратор книги вже давно на одній сходинці з автором та породжують органічний союз. Ілюстрація є не просто додаванням до тексту, а є художнім витвором свого часу. Так спостерігається потяг художників до художнього експерименту, використання інноваційних технологій (комп'ютерна та інтерактивна графіка). Книжкова ілюстрація – важливий елемент графічного блоку візуальної комунікації, який у контексті певного культурного періоду має широкі можливості впливу на соціум.

Сьогодні сучасний український дизайн знаходить баланс між національною самобутністю та західноєвропейськими традиціями візуального оформлення, спираючись на унікальний історичний розвиток.

Зараз щорічно обсяг книжкової продукції, що випускається, збільшується і виникає необхідність у розробці унікального, авторського графічного оформлення книги, яке виділятиме її на тлі конкурентів. Через це поліграфічний дизайн змушений постійно адаптуватися до нових тенденцій та застосовувати нові методи дизайн-проектування, вирішувати нові проектні завдання [1]. Саме тому дизайн-проектування книжкових видань вимагає всебічного дослідження теми, включаючи історичний, соціальний, культурний, економічний контексти та технічні аспекти доступного дизайну, які можуть мати позитивний вплив як на книжковий ринок та загальну економічну ситуацію України, так і на загальнокультурний розвиток населення.

АНАЛІЗ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Культурологічні дослідження з українського книжкового дизайну проводилися багатьма науковцями у різні часи. Дані дослідження зосереджуються переважно на періоді від 1980-х до 2020-х років, та в них лише загально згадуються попередні періоди. Книжковий дизайн в межах України та СРСР досліджували Авраменко О., Белічко Ю., Гавенко С., Герчук Ю., Дубневич М., Жалко Т., Загаєцька О., Калиновський Г., Лазурський В., Черниш Н.,

Шалінський І. та інші [12]. Більшість з цих авторів обмежувалися загальним вивченням тенденцій та ознак книжкового мистецтва, іноді обмежуючись певними часовими територіальними рамками. Українські художники та ілюстратори зазвичай оформлювали саме дитячі книги – тенденція, яку можна чітко бачити вже з початку ХХ сторіччя, – що значно вплинуло на дефіцит дорослих публікацій [2, 11]. Наближеними до них є збірки творів таких авторів як Галан Я.А., Гоголь М.В, Шевченко Т.Г. та деяких інших [12]. Пов'язано це, зокрема, ще й з забороною багатьох українських та закордонних поетів і письменників, чії твори вважались «ідейно шкідливими» для населення. Українська книжкова ілюстрація потрапляє в сферу наукових інтересів вітчизняних дослідників, але більшість опублікованих на сьогодні наукових праць розглядають лише її певні аспекти, немає цілісного вивчення загальних тенденцій оформлення книги як засобу комунікації. Так, проблема комунікативних властивостей книжкової ілюстрації, як однієї зі складових загальної системи візуальної комунікації, на сьогоднішній день досліджена в науковій літературі досить поверхово, оскільки найчастіше книжкова графіка аналізувалася з точки зору художньої цінності.

МЕТА роботи полягає в визначенні художньо-комунікативних властивостей ілюстрації в контексті історичного розвитку української графіки; визначенні принципів дизайн-проектування ілюстрованого видання художнього твору, як засобу візуально-естетичної комунікації, через дослідження впливу історичного розвитку оформлення поліграфічних видань на сучасний дизайн в межах українського книжкового ринку.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Українські художники, ілюстратори та дизайнери використовують національні культурні образи в своїх роботах – будь то орнамента, типографіка, фольклористика чи загально-побутова тематика [4; 9; 16]. Ця традиція тягнеться ще з перших переписувань релігійних текстів та їх оздоблення. Устав, в'язь та скоропис є основними українськими гарнітурами, які нерідко використовуються для оформлення книжкових обкладинок.

В межах ХХ сторіччя можна побачити періоди активної інтеграції українських мотивів,

і періоди, коли художники надають перевагу західноєвропейським тенденціям дизайну та не прив'язуються до традиційних образів [5; 15; 17]. Початок ХХ сторіччя, під час якого працювали Адамович С., Данченко А., Довгаль А., Касіян В., Матринович П., Нарбут Г., Якутович Д. та багато інших, є унікальним етапом, мистецтво якого ще не було обмежене цензурою. Українські митці часто працювали за кордоном: в Варшаві, Кракові, Мюнхені, Парижі, Празі [2; 5; 6]. Під час 1920–1940 рр. стиль «Баугауз» стає переважаючим рухом в межах Європи та пізніше США. Користуючись абстрактними геометричними композиціями та чіткими гротескними шрифтами, художники Лозовський Л., Кричевський В., Петрицький А., Страхов А. надали стилю «Баугауз» нові крила серед українського авангарду [16]. В 1950–1960 рр. можна помітити деяке «відродження» народної орнаментики, особливо в дизайні обкладинок музичних збірок [1]. На прикладі аналізу творів колекції Перевальського В., Нестеренко П. можна сказати, що серед обкладинок цього часу переважає центральна симетрична композиція з невеликими свободами. За смисловим наповненням обкладинок колекції можна поділити на 5 типів зовнішнього оформлення: шрифтовий, орнаментально-декоративний, предметно-тематичний, ідейно-символічний та сюжетно-тематичний. Суто шрифтові обкладинки є не такими поширеними в цьому періоді. У 1960-х роках з'являється Хоменківська гарнітура, розроблена українським графіком Хоменком В.Й. та яка вважається першим українським складальним шрифтом. Унікальними знахідками цього періоду також є книжки з вишитими обкладинками, приклади яких зберігаються Національному музеї українського народного декоративного мистецтва.

1980–1990 рр. є трансформаційним періодом візуального мистецтва, який дослідниця Олійник В.А. поділяє на 3 етапи: підготовчий (1980-і рр.), адаптивний (1990–1995 рр.) та стабілізаційний (1995–2000 рр.). Перший етап характеризується продовженням відповідності до радянських стандартів, які гарантували рівень якості мистецьких творів та їх ідейне обмеження [9]. Ілюстраційний матеріал літератури, виданої в Україні у 80-і роки минулого століття, відрізняється у своїй більшості чіткою ідейною спрямованістю, обмеженістю цензурою та водночас високою майстерністю графіки. Після розпаду СРСР та здобуття Україною незалежності, гостра економічна криза вдарила по всім сферам людського життя, включаючи галузь мистецтва.

Книжковий ринок опинився у скрутній ситуації, через що загальна якість оформлення книжки знизилася. Ілюстрації 90-х років ХХ століття набагато відстають у художності та образності, проте поступово переходять на новий рівень виконання, завдяки технічним новаціям у сфері поліграфії, на зміну соцреалізму приходить різнопланова тематика, вільна від будь-яких обмежень. З появою комп'ютерних технологій та необхідністю їхнього опанування для роботи, над книжками стали частіше працювали випускники технічних спеціальностей та програмування, аніж художники. Позитивною стороною тогочасних процесів стала свобода, невідома українському дизайну. Третій етап характеризується певною стабілізацією як ринку, так і опанування митцями комп'ютерних технологій. Різноманітність оформлення книжок досягла нових висот, коли навіть книжки в межах одного жанру могли суттєво відрізнятися одна від одної. Відтепер зовнішній вигляд видання переважно залежить від особистих естетично-смакових та стилістичних вподобань художника-оформлювача. З розвитком технології друку митці отримали змогу використовувати різні матеріали та прийоми. Окрім традиційних технік рисунку та станкової графіки частіше почали використовуватися колажі, витинанки, аплікації, паперовий пластик, художня фотографія, комп'ютерна графіка тощо [3; 6]. Окрім цього, підвищення якості друку мінімізувало текстурні відбитки, які були притаманні обмеженням попередніх технологій, що призвело до більш свідомого використання текстури при друці. Українська книжкова графіка стала проектуватися не лише художником, а й дизайнером [10].

Упродовж 2010-х рр. стрімкий розвиток комп'ютерних технологій знаходить все більше місце в книжковому оформленні та загальному досвіді, запропонованому читачеві. Це можна спостерігати на прикладі мобільних додатків видавництва [7]. На початку ХХІ ст. українська книжкова графіка виходить на якісно новий рівень, де головним її творцем стає не просто художник, а дизайнер, проєктувальник, робота якого зводиться до створення необхідного зображення у відповідній комп'ютерній програмі. Через відсутність стандартизації кожен художник-оформлювач та дизайнер має змогу розвивати власний унікальний стиль, керуючись чи свідомо ігноруючи такі фактори як особистий смак, фінансово-економічна вигода, загальні тенденції розвитку дизайну. Отримавши нову якість та відсутність територіального обмеження, українська книжка сміливо виходить на європейський ринок.

У результаті візуально-комунікаційний зв'язок з читачем здійснюється через графічний редактор, набуваючи іншого семантичного відтінку – більш штучного та спрощеного. Однак якщо говорити про загальні тенденції оформлення, то продовжується певне «естетичне здешевлення» більшої частини поліграфічних видань [12]. Через доступність інструментів для графічного оформлення та завоювання ринку дизайнерів-оформлювачів випускниками технічних спеціальностей, все більше можна помітити тенденцію наймання людей без художньої освіти чи практики. Пізніше це призвело до розвитку дизайну як окремої галузі праці та вивчення, яка в Україні все ще строго базується на технологічних аспектах, метою яких є підвищення якості продукту.

Наразі сучасне становище українського книжкового ринку знаходиться в стані намагання певного відродження. З часів розпаду СРСР збільшилася кількість назв виданих книг, але загальна кількість примірників зменшилася; 40–50% видаваної літератури є частиною державної освітньої програми; загальна купівля книжок знизилася [17]. Зменшення купівлі в першу чергу пов'язане з економічною неспроможністю загального українця витратити кошти на предмети не першої необхідності, до яких книга відноситься вже доволі тривалий час на території України. Хоча в останній час намітилась тенденція щодо популяризації друкованої книги, але все ж таки вона знаходиться в гострій конкуренції з електронними виданнями. Тому, виходячи з економічного становища книжкового ринку, дизайнер має керуватися певними рамками, притаманними успішному продукту в конкретних колах населення – цільової аудиторії. Якісний продукт має бути технологічно та економічно доступним з сильним смисловим навантаженням.

Сучасне вітчизняне мистецтво також намагається вирішити проблеми взаємодії інтернаціонального і національного, новітнього і традиційного, з метою «входження» у світовий художній контекст при повному збереженні національної неповторності.

Сучасна графіка вийшла далеко за межі своєї коліски – книги. Вона утворила безліч самостійних станкових, а також прикладних форм. Проте зв'язок її з книгою зберігається і зміцнюється. Художник залишається постійним учасником процесу формування книжкової ілюстрації. Сфера його діяльності тут дуже обширна і різноманітна. Адже він не тільки ілюструє, але і створює зовнішній і внутрішній вигляд самої книги: малюнок обкладинки, форзаца, титульного аркуша, шмуцтитулу, спускових і кінцевих смуг з заставками

і кінцівками – все те, що повинно бути намальовано або написано від руки.

При проведенні досліджень, було враховано, що абсолютно необхідним є аналіз не лише безпосереднього змісту твору, а й специфіки жанру та загальних напрямів, що були популярні серед громади в часи написання [13].

Книжкова ілюстрація є найяскравішим прикладом візуальної комунікації, що виражається у взаєминах «художник – читач» через систему візуальних сигналів, які використовуються у процесі художнього оформлення книги.

Сучасна книга перебуває у безперервній конкуренції за увагу читача з комп'ютером та різними мобільними пристроями. Підхід до графічного оформлення художньої літератури постійно змінюється, і перед художниками та дизайнерами постають нові проектні завдання. Створення оригінального та привабливого зовнішнього вигляду книги стало необхідним для того, щоб викликати інтерес читача. Вже недостатньо просто скласти вдалу композицію і пов'язати її зі змістом тексту, необхідно точно визначити цільову аудиторію продукту та застосувати відповідні інструменти на неї [19].

Книжкова графіка як спосіб візуальної комунікації має багатий набір художньо-виразних інструментів, що дають можливість встановити комунікативний зв'язок з читачем [18]. Це матеріали, прийоми, техніки виконання тощо. Так книжковий дизайн є важливим творчим процесом, що включає вибір форми, шрифтів, колірної гами, художньої подачі, палітурки, ілюстративного ряду. Все це спрямоване на те, щоб відобразити головний зміст книги на її зовнішній складовій та привернути увагу сучасного читача.

Слід підкреслити, що сучасна ілюстрація в постає як спосіб візуальної комунікації, спосіб розкриття тексту за допомогою малюнка, метод швидкого засвоєння інформації, що виражається саме у художніх образах. Образ, як засіб візуальної комунікації, характеризується рядом параметрів, що фіксують відмінності візуальних та вербальних образів:

- швидкість сприйняття візуального образу значно вища: частки секунди усвідомлення малюнка проти кількох хвилин прочитання відповідного тексту;

- візуальний образ має наочність і переконливою ясністю, тобто здатністю стати легко сприйманим зорово та логічно;

- образ не вимагає перекладу, у випадку з ілюструванням класичної літератури цікавий зворотний ефект: коли оригінальний

текст, перекладений зарубіжними мовами, виявляється супроводом візуального ряду, що глибше розкриває ідейний зміст твору, ніж художниками – носіями мови оригіналу;

– образ емоційніше впливає на читача-глядача, ніж текст [5].

Сучасна книжкова ілюстрація націлена не так на буквальну візуалізацію написаного в тексті, як на асоціативне сприйняття. Вона впливає на емоції та почуття потенційного читача, даючи йому можливість самостійно знайти особистий підтекст чи прихований зміст.

Розвиток книжкової ілюстрації тісно пов'язаний з тенденціями графічного дизайну, оскільки у цих двох сфер існують спільні риси: їх метою є донесення необхідної інформації, паралельно викликаючи певні емоції, почуття та асоціації.

Розглянемо концепцію дизайн-проекування поліграфічного видання філософського твору на прикладі оповідання «Бібліотека Вавилону». «Бібліотека Вавилону» – художнє оповідання в жанрі магічного реалізму, написане аргентинським письменником та бібліотекарем Хорхе Луїсом Борхесом у 1941 році. Магічний реалізм – умовна назва модерністської течії, переважно в літературі Латинської Америки, в творах якої магічні елементи включені в реалістичну картину світу. Характеристиками жанру магічного реалізму є: реалістичний фіктивний світ, магічні елементи, авторська стриманість, повнота твору, гібридність метамистецтво, підвищене усвідомлення таємниці, політична критика. Новелістика Х. Л. Борхеса пронизана філософською проблематикою. Піднімаючи важкі та неосяжні теми, його література зацікавлена, першочергово, не самими предметами філософського дослідження, а ставленням людини до них [8]. Його твори описують, експлуатують та використовують як фундаментальну одиницю людську допитливість. Гострою темою новел Борхеса постає питання часу, яке письменник сильно відчував на собі та вважав, що час стосується кожної людини, у той час як решта проблем мають більше абстрактний характер. В його творах час нерідко є парадоксальним та незрозумілим: він передує вічності, рухається у невідомому для героїв напрямку та тягнеться як смола, але ніколи не стоїть на місці. Єдине людське, що знаходиться поза межами часу – бажання та жага пізнати світ навколо. Також автор зазначає, що час людський та час божественний є неоднаковими та фундаментально різними поняттями. Тема релігії часто піднімається в новелах, підкреслена недосяжністю

людини до християнського Бога та обрамлена проблемою марності людського існування.

Метою створення візуального ряду цього оповідання є розробка тематичних ілюстрацій, які взаємодіятимуть з читачем на емоційному рівні, а також несуть певний підтекст чи прихований зміст, що саме притаманно філософському твору.

Виходячи з проробленого аналізу, можна скласти загальний план дій стосовно дизайн-проекування філософського твору «Бібліотека Вавилону». Враховуючи історичний, культурний та економічний контексти українського книжкового ринку, а також літературні особливості новелістики Борхеса, можна виділити такі складові: загальний концепт, текст (мова та верстка), палітурка, графічні елементи, кольорова схема, дизайн з урахуванням вартості.

Концепт. Книга як продукт дизайн-проекування має бути естетично привабливою на рівні подарункового екземпляру. Найкращим способом є утилізація тем самого твору в структурі книги, аби справити враження на читача та надати не лише практичний інформаційний продукт, а й унікальний досвід, що підкреслюватиме спадщину Х. Л. Борхеса.

Текст. Для збільшення кола споживачів та підвищення інтелектуального рівня населення є сенс проектувати двомовну книгу – українською як національною мовою та англійською як міжнародною для можливості виходу на іноземний ринок. Верстка має бути оформлена з дотриманням технічних вимог для покращення сприйняття людьми з дислексією та СДУГ і людьми на аутистичному спектрі.

Палітурка. Говорячи про естетичні вподобання споживачів, дослідження Томащук А. показує, що більшість читачів надає перевагу твердій палітурці [17]. Окрім цього, тверда палітурка надає книзі «серйозності», що є суб'єктивною але дієвою якістю.

Графічні елементи. Дорослі книжки нечасто збагачені зображеннями. Найчастіше це фотографії, однак ілюстрація як медіа покликана допомагати засвоєнню тексту надаючи певні візуальні образи, доповнюючи та іноді пояснюючи зміст тексту [20].

Колірна схема. Як і велика кількість інших аспектів роботи дизайнера, колір та його роль є ключовою та надмірно суб'єктивною ознакою хорошого дизайну. Для цього твору є сенс використовувати тьмяні кольори з можливими яскравими у порівнянні акцентами, оскільки це не лише відображає структуру новели, а й слугує кращому запам'ятовуванню ілюстрацій.

Дизайн з урахуванням вартості продукту. Оскільки цільовою аудиторією в першу чергу є освічена молодь студентського віку та враховуючи загальну платоспроможність українського населення, варто приділити увагу зменшенню загальної вартості кінцевого продукту, чого можна добитися збільшенням кількості примірників та зменшенням прибуткової частки, як і можливою публікацією продукту онлайн як цифрового ресурсу.

Оскільки центральною темою твору є нескінченність простору та часу та відношення

людини до явища нескінченності, оформлення книги має формувати відношення читача до твору. Задля цього, було вирішено відмовитися від задньої сторони обкладинки, оскільки двомовність книги буде забезпечена діленням книги на дві частини – англійську та українську відповідно – та їх одночасного розташування з обох сторін книги таким чином, що продукт матиме два початки та закінчуватиметься всередині. Для додаткового збагачення естетичності будуть додані ілюстровані форзаці для додаткового позитивного враження (рис. 1).

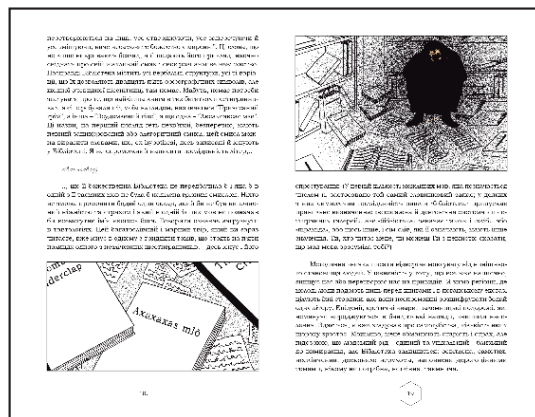
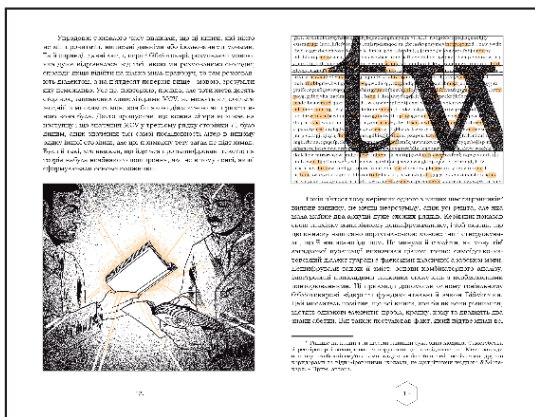
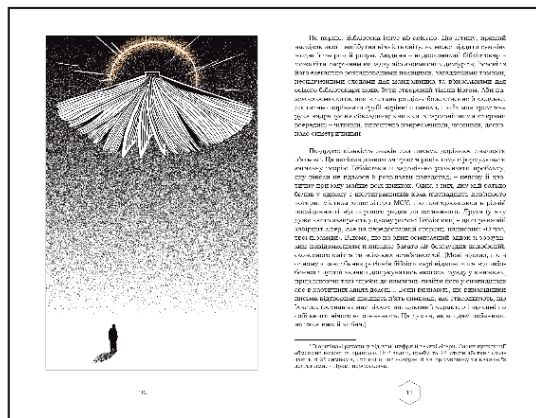

Рис. 1. Приклади візуального оформлення філософського художнього твору

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження та систематизації наявної інформації був проаналізований загальний історичний розвиток оформлення української книжки XX та XXI сторіччя, розглянутий взаємозв'язок дизайну з культурно-соціальним та економічним середовищем. Було досліджено та проаналізовано художньо-комунікативні властивості сучасної ілюстрації. Були виведені основні категорії дизайну, на які потрібно звернути увагу: загальний концепт, текст, палітурка, графічні елементи, кольорова схема та дизайн з урахуванням вартості.

ЛІТЕРАТУРА

[1] Алтухова А., Сорока К. Історичні аспекти розвитку художнього оформлення книги та книжкової ілюстрації. *Scientific Collection «InterConf+»*, 2022. 27(133). 219–226. <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.11.2022.020>.

[2] Гарбузова А. Чому художники часів УРСР йшли у дитячу ілюстрацію. Читомо: Культура читання і мистецтво книговидання. URL: <https://chytomo.com/chomu-khudozhnyky-chasiv-ursr-jshly-u-dytiachu-iliustratsiiu/> (дата звернення: 29.10.2024).

[3] Давиденко Л.Ф. Засоби художньої виразності у книжковій графіці: традиції та інновації. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. 2014. С. 115–118.

[4] Довгун О.В. Творчі досягнення української книжкової ілюстрації. Чернівці: «Теорія і практика сучасної науки». 2017. С. 38–40.

[5] Кадоркіна Ю.О. Сучасна українська книжкова ілюстрація. Оформлення прози та віршових збірок. *Молодий вчений*. 2018. № 12 (64). С. 19–21.

[6] Майовець А. Ілюстрування дитячих книг художниками-випускниками Української академії друкарства останньої чверті XX ст.: досвід художньо-технічного виконання. *Народознавчі зошити*. 2013. № 4. С. 750–755.

[7] Мельник О. Комп'ютерна графіка у сучасній книжковій ілюстрації: проблеми техніки та стилю. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Мистецтвознавство*. 2015. № 1 (33). С. 157–161.

[8] Михайленко Т.Ю. Особливості новелістики Хорхе Луїса Борхеса. Київ: Києво-Могилянська академія. 2020. 50 с.

[9] Нестеренко П. Художні особливості обкладинок 1950–1960-х років (на прикладі колекції В. Перевальського). *Слово і Час* 2016. №5. С. 57–60.

[10] Новік Г.В., Земцова П.О. Сучасна ілюстрація. Видавництво «А-ба-ба-га-ла-ма-га». *Теорія та практика дизайну: зб. наук. праць. Дизайн*. К.: НАУ. 2021. Вип. 24. С. 88–96. doi: 10.18372/2415-8151.24.16296.

[11] Огар Е. Культура сучасної дитячої книжки. Видавничий галузь і кадри: досягнення, проблеми, перспективи: наук.-практ. зб. Львів: Аз-Арт, 2002. С. 138–147.

[12] Олійник В.А. Етапи трансформацій українського книжкового дизайну «перехідної доби» (1980–1990 років). *«Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну»*. 2018. №2. 51–68 с.

[13] Слітюк О.О., Дереза О.О. Особливості ілюстративного оформлення книги. *Тенденції розвитку дизайну, дизайн-освіти та мистецтвознавства: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 19 травня 2023 р. Київ: Арт академія сучасного мистецтва імені Сальвадора Далі*. 2023. С. 146–148.

[14] Соболев О. В. Інформаційний дизайн як комунікативний інструмент: методика проектування. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2016. №3. С. 237–247.

[15] Томащук А.М. Дослідження споживчих переваг на книжковому ринку. *«Е-економіка»*. 2021. №1 (5). С.101–107.

[16] Шеховцова А.Є. Українська книжкова обкладинка 1920–1930 рр. Візуальний бум: від бароко до авангарду. Харків: Харківська державна академія культури. 2020. 99 с.

[17] Шпак В.І. Сучасні тренди українського книговидання. *«Інтегровані комунікації»*, 2017. 39–44 с.

[18] Kolisnyk O., Kolosnichenko M., Pashkevych K. Modern Graphic Design as a Phenomenon of a Social Communication. *International Circular of Graphic Education and Research*. 2021. No. 13. С. 1–12. URL: https://www.internationalcircle.net/wp-content/uploads/2022/01/IC_Circular-13-article-Kolisnyk-Kolosnichenko-Pashkevych-V2.pdf

[19] Kolisnyk O., Hovhannisyanyan S., Pasko O., Khynevych R., Slityuk O. The philosophy of modern graphic design. *Synesis*. 2023. 15(4). P. 46–65. URL: <https://seer.ucp.br/seer/index.php/synesis/article/view/2724>

[20] Zaitseva V., Buihasheva A. Ukrainian book design: ways of formation and development. *«Culture and arts in the context of cultural heritage. Klironomy»*. 2021. №3 (3). 108–119 p.

REFERENCES

[1] Altukhova, A., & Soroka, K. (2022). Istorychni aspekty rozvytku khudozhnoho oformlennia knyhy ta knyzhkovoi iliustratsii [Historical aspects of the development of artistic book design and book illustration]. *Scientific Collection «InterConf+»*, 27(133), 219–226 [in Ukrainian].

[2] Harbuzova A. Chomu khydozhnyky chasiv URSR yshly u dytiachu iliustratsiiu [Why artists of the USSR went to children's illustration]. Chytomo. Retrieved from <https://chytomo.com/chomu-khudozhnyky-chasiv-ursr-jshly-u-dytiachu-iliustratsiiu/> (last accessed 22.05.2022) [in Ukrainian].

[3] Davydenko, L.F. (2014). Zasoby khudozhnoi vyraznosti u knyzhkovii hrafititsi: tradytsii ta innovatsii [Means of artistic expression in book graphics: traditions and innovations]. *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*. – Scientific Bulletin of Melitopol State Pedagogical University, 115–118 [in Ukrainian].

[4] Dovhun, O.V. (2017). Tvorchy dosiahnennia ukrainskoi knyzhkovoi iliustratsii [Artistic achievements

of Ukrainian book illustration]. *Chernivtsi: Teoriia i praktyka suchasnoi nauky – Theory and practice of modern science*, 38–40 [in Ukrainian].

[5] Kadorkina, Y.O. (2018). Suchasna ukrainska knyzhkova iliustratsiia. Ofornlennia prozy ta virshovykh zbirk [Modern Ukrainian book illustration. Designing for prose and poetry collections]. «*Young Scientist*», 14 (64), 19–21 [in Ukrainian].

[6] Mayovets, A. (2013). Iliustruvannia dytiachykh knyh khudozhnykamy-vypusknymy Ukrainoi akademii drukarstva ostannoii chverti XX st.: dosvid khudozhno-tekhnichnoho vykonannia [Illustrating children's books by graduates of the Ukrainian Academy of Printing in the last quarter of the 20th century: Artistic and technical expertise]. *Narodoznavchi zoshyty – Folk Studies Notebooks*, (4), 750–755 [in Ukrainian].

[7] Melnyk, O. (2015). Kompiuterna hrafika u suchasni knyzhkovii iliustratsii: problemy tekhniki ta styliu [Computer graphics in contemporary book illustration: Issues of technique and style]. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Ser. Mystetstvoznavstvo – Scientific Notes of Ternopil National Pedagogical University Named After Volodymyr Hnatyuk: Art Studies Series*, (1)33, 157–161 [in Ukrainian].

[8] Mykhailenko, T.Y. (2020). *Osoblyvosti novelistyky Khorkhe Luisa Borkhesa [Specifics of Jorge Luis Borges's writing]*. Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy [in Ukrainian].

[9] Nesterenko, P. (2016). Khudozhni osoblyvosti obkladynok 1950–1960-tykh rokiv (na prykladi kolektsii V. Pereval'skoho) [Artistic specifics of 1950s–1960s book covers (on the example of V. Pereval'skyi's collection)]. «*Slovo i Chas*» – *Word and Time*, 5, 57–60 [in Ukrainian].

[10] Novik, H.V., & Zemtsova, P.O. (2021). Suchasna iliustratsiia. Vydavnytstvo «A-ba-ba-ha-la-ma-ha» [Contemporary illustration. A-BA-BA-HA-LA-MA-HA publishing house]. *Teoriia ta praktyka dyzainu: zb. nauk. prats. Dyzaïn – Theory and Practice of Design: Collection of Scientific Works*, (24), 88–96. <https://doi.org/10.18372/2415-8151.24.16296> [in Ukrainian].

[11] Ohar, E. (2002). *Kultura suchasnoi dytiachoi knyzhky [Culture of contemporary children's books]*. Vydavnycha haluz i kadry: dosiahnennia, problemy, perspektyvy: nauk.-prakt. zb. Lviv: Az-Art – Publishing Industry and Personnel: Achievements, Problems, Prospects: Scientific and Practical Collection. Lviv: Az-Art, 138–147 [in Ukrainian].

[12] Oliinyk, V.A. (2018). Etapy transformatsii ukrainskoho knyzhkovoho dyzainu «perekhidnoi doby» (1980–1990 rokiv) [Stages of Ukrainian book design's

transformation of the transitional period (1980s–1990s)]. «*Demiurh: idei, tekhnologii, perspektyvy dyzainu*» – *Demiurge: ideas, technologies, perspectives of design 2*, 51–68 [in Ukrainian].

[13] Slityuk, O.O., & Dereza, O.O. (2023). Osoblyvosti iliustratyvnoho ofornlennia knyhy [Features of book illustration design]. *Tendentsii rozvytku dyzainu, dyzain-osvity ta mystetstvoznavstva: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii 19 travnia 2023 r. – Trends in the Development of Design, Design Education, and Art Studies: Materials of the International Scientific and Practical Conference*, May 19, 2023. (146–148). Kyiv: Salvador Dali Modern Art Academy [in Ukrainian].

[14] Soboliev, O.V. (2016). Informatsiynny dyzayn yak komunikatyvnyy instrument: metodyka proektuvannia [Informatsiynny dyzain yak komunikatyvnyy instrument: metodyka proektuvannia]. *Visnyk Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstv – Bulletin of the Lviv National Academy of Arts*, (3), 237–247 [in Ukrainian].

[15] Tomashchuk, A.M. (2021). Doslidzhennia spozhyvchychk perevah na knyzhkovomu rynku [Research of consumer preferences in the book market]. «*E-conomics*», 1 (5), 101–107 [in Ukrainian].

[16] Shekhovtsova, A.Y. (2020). *Ukrainska knyzhkova obladyinka 1920–1930 rr. Vizualnyi bum: vid baroko do avanhardu [Ukrainian book cover of 1920s–1930s. Visual boom: from baroque to avantgarde]*. Kharkiv: Kharkiv National Culture Academy [in Ukrainian].

[17] Shpak, V.I. (2017). Suchasni trendy ukrainskoho knyhovydannia [Modern Ukrainian book publishing trends]. «*Intehrovani komunikatsii*» – *Integrated communications*, 39–44 [in Ukrainian].

[18] Kolisnyk, O., Kolosnichenko, M., & Pashkevych, K. (2021). Modern graphic design as a phenomenon of social communication. *International Circular of Graphic Education and Research*, (13), 1–12. Retrieved from: https://www.internationalcircle.net/wp-content/uploads/2022/01/IC_Circular-13-article-Kolisnyk-Kolosnichenko-Pashkevych-V2.pdf [in English].

[19] Kolisnyk, O., Hovhannisyan, S., Pasko, O., Khynevych, R., & Slityuk, O. (2023). The philosophy of modern graphic design. *Synesis*, 15(4), 46–65. Retrieved from <https://seer.ucp.br/seer/index.php/synesis/article/view/2724> [in English].

[20] Zaitseva, V., & Buihasheva, A. (2021). Ukrainian book design: ways of formation and development. «*Culture and arts in the context of cultural heritage. Klironomy*» №3 (3) [in English].

ABSTRACT

Choprina N., Slityuk O., Vasilieva O., Lavrusenko S. Artistic and communicative properties of modern illustration in the context of the historical development of Ukrainian graphics

The purpose. *The formation of the concept of design-projection of an illustrated edition of an artistic work as a means of visual-aesthetic communication, through the study of the influence of the historical development of the design of polygraphic editions on modern design within the Ukrainian book market.*

Methodology. The following was applied: systematic analysis to determine the place of modern book design in the historical context of the development of Ukrainian design; contextual analysis to determine the relationship between modern book design and the socio-cultural climate and economic situation of Ukraine; analysis and generalization of existing scientific works on similar topics; a descriptive-research method for the analysis of related works of art.

Results. In the process of research, the general historical development of Ukrainian book design in the XX and XXI centuries (with a focus on the end of the XX – beginning of the XXI), economic and social factors that influenced book design were analyzed; information from previous studies was summarized; the artistic and communicative properties of modern illustration are investigated; selected pre-project research criteria that should be paid attention to when designing an illustrated publication.

The scientific novelty of the obtained results lies in the determination of the principles of book publication design, which includes the study of the historical, social, cultural and economic context and taking into account the artistic and communicative properties of modern illustration.

Practical significance. The study can be perceived as certain methodological guidelines for a comprehensive approach to the design and layout of an illustrated edition through the prism of historical and cultural development.

Keywords: book illustration, communication, book design, artistic and communicative means, polygraphic edition, visualization of an artistic work.

AUTHOR'S NOTE:

Choprina Nataliia, Doctor of Study of Art, Professor, Head of the Department of Art and Fashion Design, Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, Ukraine, e-mail: chouprina@ukr.net, orcid: 0000-0002-5209-3400.

Slityuk Olena, Candidate of Technical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Multimedia Design, Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, Ukraine, e-mail: elena1200elena@gmail.com, orcid: 0000-0001-9058-9979.

Vasileva Olena, Candidate of Technical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of the Department of Multimedia Design, Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, Ukraine, e-mail: vasileva.os@knu.edu.ua, orcid: 0000-0002-9275-0591

Lavrusenko Serhii, Assistant at the Department of Multimedia Design, Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, Ukraine, e-mail: lavrik_creative@icloud.com, orcid: 0009-0003-8064-7567